

Борисов Ігор Вячеславович
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID 0000-0002-3055-013X

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Тези присвячені дослідженню особливостей розвитку Національної інноваційної системи, зокрема підвищенню ролі регіональних інноваційних систем, а також появи нових учасників інноваційного процесу – стейкхолдерів.

Ключові слова: інформація, інноваційна діяльність, регіональна інноваційна система, стейкхолдер.

The theses are devoted to the study of the peculiarities of the development of the National Innovation System, in particular the enhancement of the role of regional innovation systems, as well as the emergence of new participants in the innovation process – stakeholders.

Keywords: information, innovation, regional innovation system, stakeholder.

Ще у середині ХХ-го століття Й. Шумпетер висловив точку зору, що економічний розвиток країн слід пов'язувати з поняттям «технічний прогрес», в якому інформація виступає складовою процесу виробництва продукції і послуг. Він вважав, що рушійною силою слід визнавати саме технологічні інновації, а звідси багатство – це не тільки дари природи і результат праці, а й знання та інформація. Думки вченого стали реальністю і на сьогодні економічний розвиток будь-якої держави обумовлюється станом інноваційної діяльності, а інновації являються головним фактором динаміки господарювання.

В Україні на рівні законодавства вибудовується той механізм, який спроможний охопити і опосередкувати інноваційні відносини, котрі поєднали б наукову, науково-технічну діяльність, а також діяльність по впровадженню інновацій в єдиний процес, спрямова-

ний на виникнення ринку інноваційних об'єктів. Тому традиційно інноваційну систему держави розглядають як комплекс інститутів правового, фінансового і соціального характеру, котрий забезпечує інноваційні процеси, а сам інноваційний процес – як сукупність науково-технічних, технологічних і організаційних змін, що відбуваються в процесі реалізації інновацій.

Інституційне регулювання інноваційної діяльності України забезпечується низкою Законів, Указів Президента, Постанов та Положень Кабінету Міністрів, Наказів Міністерства освіти і науки, Державними програмами у сфері інноваційного розвитку і промислового сектору, Стратегіями економічного розвитку.

Серед об'єктивних економічних закономірностей розвитку національної інноваційної системи слід виокремити підвищення ролі регіонів і окремих територіальних міжрегіональних комплексів. Саме тому все більшої актуальності в сучасних умовах набувають питання регіонального розвитку, вирішення яких залежить від ефективності формування та дії регіональних інноваційних систем (далі – РІС). Термін РІС вперше було запропоновано у 1992 році Ф. Куком (P. Cooke) у роботі «Regional innovation systems: competitive regulation in the new Europe» [1], а вже пізніше скандинавські економісти Б. Ашейм та А. Ісаксен спромоглися довести, що саме в регіонах фокусується процес створення нових знань та існує адекватна інфраструктура їх акумуляції і подальшого поширення, яке пояснюється наявністю так званих «некомерційних взаємозв'язків» (традицій, звичаїв, норм поведінки, що базуються на спільному історичному минулому) між місцевими економічними суб'єктами, що дає змогу ефективно використовувати ресурсний потенціал регіону задля підвищення його конкурентоспроможності та якості життя населення. Було виокремлено три види РІС: а) регіональна інноваційна система місцевого розташування (*territorially embedded regional innovation system*), у якій підприємства спрямовують свою інноваційну діяльність здебільшого на процес взаємного навчання, котрий водночас стимулюється географічною та організаційною близькістю, проте без безпосередніх взаємодій з організаціями, що генерують знання (університети,

науково-дослідні установи); б) мережева регіональна інноваційна система (regionally networked innovation system), у якій місцеві підприємства разом з інституційною інфраструктурою, сформованою науково-дослідними інститутами, професійно-технічними навчальними закладами та іншими організаціями, що беруть участь в інноваційних процесах цих підприємств, утворюють відповідну мережу співпраці; в) регіоналізована національна інноваційна система (regionalised national innovation system), що характеризується інтеграцією місцевої інституційної інфраструктури та деяких місцевих галузей промисловості з національною або міжнародною інноваційними системами [2]. Вітчизняні вчені А. М. Поручник та І. В. Брикова теж вважають, що інноваційна активність характеризується високим рівнем географічної концентрації, а це принципово змінює статус окремих національних регіонів, перетворюючи їх на вузлові точки глобальної інноваційної мережі [3].

Саме в даному контексті і набуває особливої актуальності концепція РІС як теоретична основа розробки та ефективної імплементації стратегії підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіону.

Ми погоджуємось з тими вченими, які вважають, що РІС – це локалізовані на території окремих регіонів групи рефлексивно взаємодіючих підприємств, організацій, установ, які об'єдналися на основі спільних інтересів забезпечення ефективного інноваційного процесу на всіх його стадіях (розробка, просування, споживання інновацій) і ефективного використання ресурсів єдиного регіонального простору [4]. РІС формуються з урахуванням фінансових ресурсів регіональних бюджетів в межах регіональних і галузевих цільових програм.

Враховуючи те, що одним з основних принципів державної інноваційної політики є інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності (ч. 2 ст. 3 ЗУ «Про інноваційну діяльність»), до основних принципів регіонального інноваційного розвитку суб'єктів інноваційної діяльності вчені також відносять їх інформаційне забезпечення шляхом запровадження стейкхолдерського підходу (англ. stakeholder – це зацікавлена, причетна сторона – фізична особа або

організація, що має права, вимоги або інтереси щодо системи або її властивостей, які задовольняють їх потребам і очікуванням), сутність якого базується на тому, що сталий успіх бізнесу, включаючи й інноваційний, досягається тільки при дотриманні інтересів та вимог зацікавлених сторін, що здатні здійснювати вплив на діяльність господарюючого суб'єкта [5]. В науковій літературі стейкхолдерів прийнято поділяти на внутрішніх (керівництво, працівники, власники, спонсори) та зовнішніх (державні регулятивні, законодавчі органи, правові, судові та політичні установи, а також конкуренти, місцеве населення, ЗМІ). Крім того, є групи, що знаходяться між внутрішніми та зовнішніми сторонами, до яких, перш за все, відносять клієнтів і постачальників [6].

Трансформація інтелектуальної власності через інноваційний процес з метою досягнення результату інноваційної діяльності не може не враховувати складові інноваційного процесу, до яких належить як етап інноваційного проектування, так і етап інвестиційної підтримки. В доктрині усталеним є думка, що зазначені етапи мають однакове спрямування як в цілому, так і окремо по кожній складовій. Не вдаючись до поглибленого аналізу правового механізму розробки і реалізації інноваційного проекту, зазначимо лише, що інноваційні рішення повинні мати конкретну форму, вимоги до якої повинні бути чітко визначені. Це в першу чергу відноситься до форми і змісту інноваційного проекту, який представляє собою обґрунтування економічної доцільності, обсягу, строків здійснення капітальних вкладень, у тому числі необхідної проектно-кошторисної документації, розробленої відповідно до чинного законодавства та затвердженими в установленому порядку стандартами (нормами і правилами), а також описом практичних дій по здійсненню інвестицій. Таким чином, розробка інноваційного проекту вимагає техніко-економічного обґрунтування інвестицій в інноваційну діяльність (ТЕО). На етапі проектування важливим принципом є безперервність і систематична актуалізація інформації. При цьому стейкхолдерський підхід обумовлює необхідність проведення систематичного аналізу інтересів зацікавлених осіб в прийнятті рішень, які можуть вплинути на продовження інноваційного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cooke P. Regional innovation systems: Competitive regulation in the new Europe. *Geoforum*. 1992. Vol. 23, Issue 3. P. 365–382. [https://doi.org/10.1016/0016-7185\(92\)90048-9](https://doi.org/10.1016/0016-7185(92)90048-9).
2. Мушеник І. М. Сутність та структура регіональних інноваційних систем. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Т. 1. № 5. С. 60–69.
3. Поручник А. М., Брикова І. В. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів. URL: http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2006_2_Poruch_Bryk_ukr.pdf.
4. Бендасюк С. П. Формування та розвиток регіональних інноваційних систем. *Культура народів Причорномор'я*. 2014. № 273. С. 207–210.
5. Керимова Ч. В. Использование стейкхолдерского подхода при определении направлений инновационного развития компании. *Учет. Анализ. Аудит*. 2018. Т. 5. № 4. С. 46–55.
6. Безручко О. О. Значення інтересів стейкхолдерів у процесі управління діяльністю підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/18_DNI_2010/Economics/69677.doc.htm.

REFERENCES

1. Cooke, P. (1992). Regional innovation systems: Competitive regulation in the new Europe. *Geoforum*, Vol. 23, Issue 3, 365–382. URL: [https://doi.org/10.1016/0016-7185\(92\)90048-9](https://doi.org/10.1016/0016-7185(92)90048-9) [In English].
2. Mushenyk, I. M. (2016). Sutnist ta struktura rehionalnykh innovatsiinykh system. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky - Ukrainian Journal of Applied Economics*, Vol. 1, 5, 60–69 [In Ukrainian].
3. Poruchnyk, A.M., Brykova, I.V. Rehionalna innovatsiina systema yak osnova pidvyshchennia mizhnarodnoho konkurentnoho statusu natsionalnykh rehioniv. URL: http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2006_2_Poruch_Bryk_ukr.pdf [In Ukrainian].
4. Bendasiuk, S.P. (2014). Formuvannia ta rozvytok rehionalnykh innovatsiinykh system. *Kultura narodov Prychernomor'ia – Culture of the peoples of the Black Sea*, 273, 207–210 [In Ukrainian].
5. Kerimova, Ch.V. (2018). Ispolzovaniye steykholderskogo podkhoda pri opredelenii napravleniy innovatsionnogo razvitiya kompanii. *Uchet. Analiz. Audit – Accounting. Analysis. Audit*, Vol. 5, 4, 46–55 [In Russian].
6. Bezruchko, O.O. Znachennia interesiv steikkholderiv u protsesi upravlinnia diialnistiu pidpriemstva. URL: http://www.rusnauka.com/18_DNI_2010/Economics/69677.doc.htm [In Ukrainian].